

Συν & Πλην: «Οι Δούλες» στο Θέατρο Άττις – Νέος Χώρος

Μια σύνοψη των θετικών και αρνητικών σημείων για τις «Δούλες» που ανεβαίνει στο Θέατρο Άττις – Νέος Χώρος σε σκηνοθεσία Σάββα Στρούμπου.

Στέλλα Χαραμή

09.12.2025

Το έργο

Η Κλαιρ και η Σολάνζ είναι αδερφές. Υπηρετρίες ενός αστικού σπιτιού με μοναδική κάτοικο την Κυρία (χωρίς όνομα) και μοναδική φροντίδα τους να ικανοποιούν τις ελιτίστικες ανάγκες της: από τα ζεστά της αφενήματα και τα ζεστά της μπάνια, μέχρι τα λουλούδια στα βάζα του σπιτιού και τη λάμψη των ακριβών της ρούχων. Όταν δεν φροντίζουν για όλα τα παραπάνω, η Κλαιρ και η Σολάνζ αποσύρονται αποκαμωμένες σε μια θλιβερή σοφίτα. Στην πραγματικότητα, μόνο ένα χρέος τους δεν παραμελούν: να μεταμφιέζονται διαδοχικά στην Κυρία – φορώντας τις τουαλέτες, τα κοσμήματα της, το μακιγιάζ της – επιχειρώντας να αρθρώσουν το ταξικό μίσος, μέσα από μια εξέγερση που ποτέ δεν τελεσφορεί.

Η τυπική περιγραφή της πλοκής των «Δουλών» του Ζαν Ζενέ θα μπορούσε να απηχεί ένα εξίσου τυπικό αστικό δράμα με κέντρο βάρους την πάλη των τάξεων. Η αλήθεια είναι πως ο Ζαν Ζενέ γράφει το έργο του με αφορμή τις Κριστίν και Λέα Παπέν, δύο αδερφές, δύο δούλες στο μεσοπολεμικό Παρίσι οι οποίες δολοφονούν τις κυρίες του σπιτιού, τη μητέρα και την κόρη. Η δολοφονία σοκάρει τη Γαλλία με την αγριότητα και τα ανεξήγητα τελετουργικά της χαρακτηριστικά. Οι αδερφές Παπέν καταδικάζονται, η μία σε θάνατο δια απαγχονισμού (ποινή που στην πορεία μετασχηματίζεται) ή άλλη με πολύχρονη ποινή φυλάκισης. Μετά το στυγερό έγκλημα αποκαλύπτεται και η δική τους κακοποίηση, ως κορίτσια

της κατώτερης τάξης μεγαλωμένα σε καθολικό ορφανοτροφείο. «Τι νομίζεις, περιπτώματα είμαστε», λέει η μια αδερφή στην άλλη, στο κείμενο του Ζενέ.

Οι «Δούλες» σηματοδοτούν ένα ακόμα – ίσως το πιο δημοφιλές – κεφάλαιο στην εργογραφία του Ζενέ γύρω από απόκληρους της κοινωνίας. Οι υπηρέτριες στέκονται δίπλα στα κείμενα του για δολοφόνους, ληστές, ιερόδουλες, επαναστάτες και ομοφυλόφιλους για ανθρώπους που, βασανισμένοι, ζουν εκτός πλαισίου. Το ενδιαφέρον είναι πως ο συγγραφέας δεν πλησιάζει αυτά τα αντι-ηρωϊκά πρόσωπα με συμπάθεια ή με διάθεση αποδοχής τους, αλλά με την αιρετική ματιά που κοιτούσε τον εαυτό του: ήταν άλλωστε και ο ίδιος γιος μιας πόρνης, που μεγάλωσε σε ανάδοχη οικογένεια με μακρύ, παραβατικό βίο και ομοφυλοφιλικό προσανατολισμό.

Η μελέτη για την ακρότητα της ανθρώπινης φύσης φαίνεται πως επικρατεί πολύ περισσότερο από το άδικο κοινωνικο-πολιτικό πλαίσιο στα έργα του – το οποίο αδιαμφισβήτητα συνεπικουρεί στην διαμόρφωση αυτών των ταραγμένων ψυχών. «Η ανταρσία του δούλου φουντώνει», απειλούν η Κλαιρ και η Ζολάνζ. Όμως, τα δεσμά της δουλείας δεν είναι τα μόνα που πρέπει να σπάσουν. Οι δύο αδελφές είναι αιχμάλωτες της σαδιστικής εξάρτησης τους από την εξουσία, άρα και διαστροφικά δέσμιες του ίδιου τους εαυτού. Οι «Δούλες» είναι ένα ερεβώδες οντολογικό κείμενο που, εν τέλει, απηχεί και το ψυχικό αδιέξοδο των μαζών: ενώ δυσφορούν με την εξουσία που τους καταδυναστεύει, παραμένουν εκεί άπραγοι, να την εξυπηρετούν.

Η παράσταση

Η ανάγνωση του κλασικού του Ζαν Ζενέ από τον σκηνοθέτη Σάββα Στρούμπο απελευθερώνει τις «Δούλες» από τα ‘δεσμά’ τους. Πάντα, μέσα από την ψυχοσωματική μέθοδο του Άττις, δοκιμάζει να τις αντιμετωπίσει έξω από τη διαδεδομένη προσέγγιση του αστικού δράματος, φωτίζοντας τη συγγραφική ψυχή τους: οι «Δούλες» δεν είναι μόνο θύματα της εξουσίας και των ταξικών διαχωρισμών, αλλά η εξουσία τις εκπαιδεύει σε αντίγραφα της, παράγοντας δούλες οριστικά και αμετάκλητα. Αυτή η προσέγγιση γίνεται αποκαλυπτική για το έργο: μια εγκάρσια τομή μέχρι τον οντολογικό πυθμένα του, ο οποίος αναδεικνύεται από τρεις εξαιρετικές ερμηνείες νέων ηθοποιών: της Έλλης Ιγγλίζ, της Μυρτώς Ροζάκη και του Ντίνου Παπαγεωργίου.

Τα Συν (+)

Η σκηνοθεσία

Η συνειδητή απομάκρυνση του Σάββα Στρούμπου από την επικρατούσα ανάγνωση του έργου ως αστικού δράματος τον οδηγεί στα χνάρια ή έστω στις παρυφές της τραγωδίας. Κι αυτή η επιλογή εξασφαλίζει μια κάθετη αναγνωστική και σκηνοθετική εμπειρία – ίσως την πληρέστερη που έχουμε δει στις «Δούλες» του Ζενέ εδώ και χρόνια. Η διαχείριση του υλικού ως αρχετυπικού είναι η πρώτη γόνιμη λύση που δίνει. Η δεύτερη έγκειται στην ίδια την εξωρεαλιστική μέθοδο που εφαρμόζει στην εντέλεια και η οποία ταυτίζεται άψογα με το κατεξοχήν εύρημα του έργου: το θέατρο εν θεάτρω. Καθώς το επάγγελμα του υπηρέτη προϋποθέτει την αφομοίωση μιας «μάσκας», ενός κατασκευασμένου ρόλου, της απάρνησης του εαυτού για να υποταχθεί σε κάτι άλλο, η συνομιλία της σκηνοθεσίας με το κείμενο επιτυγχάνεται μέσα από μια εγκάρσια τομή.

Οι ερμηνείες

Κάθε φορά που μιλάμε για τη «μέθοδο» στους κόλπους του Άττις – το σύστημα του Θεόδωρου Τερζόπουλου και τον διαρκή εμπλουτισμό του από τους συνεργάτες του και εδώ την ομάδα «Σημείο Μηδέν» – μιλάμε για μια εξαιρετικά κοπιώδη εργασία που εμπλέκει την έρευνα σε όλα τα επίπεδα της ερμηνευτικής εμπειρίας: σωματικής, φωνητικής, αναπνευστικής, πνευματικής, σε ταυτόχρονη λειτουργία. Είναι ιδιαίτερα ελπιδοφόρο μπροστά σε αυτές τις προκλήσεις να στέκονται στην εντέλεια, προπονημένοι ηθοποιοί του Άττις αλλά και συνάμα τόσο νέοι.

Το τρίπτυχο των Έλλης Ιγγλίζ, Μυρτώς Ροζάκη (ως Δούλες) και Ντίνου Παπαγεωργίου (ως Κυρίας) λειτουργεί αδιάσπαστο, όπως ακριβώς σε απόλυτη εξάρτηση βρίσκεται ο εξουσιαζόμενος από τον εξουσιαστή του. Φυσικά, η ίδια εξίσωση της αλληλεξάρτησης εκφράζεται υπέροχα και ανάμεσα στις δύο ‘αδερφές’ Ιγγλίζ – Ροζάκη, καθώς η μία δεν υπάρχει χωρίς την άλλη, καθώς η μία νοσηματοδοτεί τον κατακερματισμό της άλλης. Περισσότερο αξιοθαύμαστο, όμως, είναι το διαρκές «μπες-βγες» στη συνθήκη της υπόδυσης (πότε ως δούλα και πότε ως κυρία) με τέτοια ακρίβεια που συχνά δεν ξέρουμε πότε (και αν) τελειώνει η επινόηση και πότε επιστρέφουν στον «ρεαλισμό».

Όλα τα παραπάνω εκφράζονται και σε ατομικό επίπεδο. Η Μυρτώ Ροζάκη ως Κλαιρ φέρει με πολλές κλιμακώσεις (φωνητικές και εκφραστικές) το στοιχείο της ψυχικής παραφοράς και εμφανίζεται ως το μεγαλύτερο θύμα του ατομικού και συλλογικού εγκλωβισμού. Η Έλλη Ιγγλίζ μοιάζει να επιφορτίζεται περισσότερο με τη σωματική ένταση (χωρίς να υπολείπεται στην εκφραστική) ενώ και οι δύο φροντίζουν να αναδείξουν το γκροτέσκο, ειρωνικό στοιχείο μέσα στο τραγικό, ελαφραίνοντας, σε στιγμές, την παράσταση. Όσο για τον Ντίνο Παπαγεωργίου στο ρόλο της Κυρίας έχει μια διαρκή παρουσία στη σκηνή, σαν το φίδι στην αφήγηση του Προπατορικού Αμαρτήματος· αλλά στο μονόλογο του καταφέρνει να συμπυκνώσει την πανουργία της εξουσιαστικής χειραγώγησης και να εξηγήσει γιατί οι «δούλες», όχι μόνο αδυνατούν να αποδράσουν από αυτήν, αλλά τελικά επιλέγουν να αφομοιώσουν τις νοσηρές πρακτικές της.

Η μετάφραση

Κάθε θεατής που έχει εμπειρία από το θέατρο – έργα και μεταφράσεις – του Δημήτρη Δημητριάδη, είναι προετοιμασμένος πως θα έρθει αντιμέτωπος με μια γλώσσα εγκεφαλική. Το γλωσσικό μοτίβο επαναλαμβάνεται και στη μεταφραστική διαδικασία, μέσα σε ένα πυκνό, νοημάτων, επιπέδων και υπαινιγμών, κείμενο.

Η όψη της παράστασης

Ιδιαίτερη μνεία για τη συμβολή της Κατερίνας Παπαγεωργίου στην αισθητική της παράστασης αξίζει το λιτό αλλά και, πολλών ερμηνειών, σκηνικό της σκάλας: ξύλινα επίπεδα διαδέχονται το ένα το άλλο, επισημαίνοντας τις ταξικές διαφορές αλλά και, ίσως, τον εγκλωβισμό (είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω) των ηρώων. Το σκηνικό αποτελεί μια, πρώτης τάξεως, πλατφόρμα για τις σωματικές δράσεις των προσώπων. Καλόγουστα και τα κοστούμια της, για τις «δούλες»: ένα είδος γκοτέσκας στολής και για την Κυρία μια επιβλητική, πλουμιστή κάπα, το ύφος της οποίας παραπέμπει στο είδος της αρχαίας τραγωδίας.

Τα Πλην (-)

Τίποτα το αξιοσημείωτο.

Το άθροισμα (=)

Μέσα από την ψυχοσωματική μέθοδο του Άττις, επιχειρείται μια κάθετη προσέγγιση στο κλασικό του Ζενέ σε μια από τις διεισδυτικές, σκηνοθετικά και ερμηνευτικά, αναγνώσεις του έργου, τα τελευταία χρόνια.